ז: כל כנויי פרק ראשון נדרים

ר"ן — רש"י — מסורת הש"ס — עין משפט נר מצוה

נדהו כפניו אין מתירין לו אלא כפניו. דכיון דכפניו נדהו אינים נדוייה ולא מיעקר אלא כפניו דומיא דמאי דאמרינן כפ' השולח (ניטין דף נב:) כל מילתא דמתעבידא בי עשרה צריכה בי עשרה למשלפה. ולא נהירא אלא טעמא דמילתא משום משדא דאי מתירין לו שלא כפניו פעמים שיתירוהו והמנודה לא ידע וכשלא יהגו בו נידוי יבא לחשדן אבל כשנדהו שלא כפניו ליכא חשדא שאף הוא סובר שמא התירוהו שלא כפניו כשם שנדוהו שלא כפניו וזה כאותה שאמרו לקמן בפ' ר"א (דף סה.) המודר הנאה מחבירו כפניו אין מתירין לו אלא כפניו ומפרש בירושלמי[ב]) דטעמא משום חשדא ולפי זה כל שהודיעוהו דליכא חשדא מתירין לו שלא כפניו וכל שהתירוהו גמי אע"פ שלא הודיעוהו מותר דיעבד: **השומע הזכרת השם מפי חבירו צריך לנדותו.** גרס תמורה (דף ג:) מפקינן מזהרה לאזכיר שם שמים לבטלה מדכתיב (דברים י) את ה' אלהיך תירא: **ואם לא נדהו הוא עצמו יהא כנדוי.** [2]לא שיהא ננדוי מאליו אלא דאי להתנדות קאמר שהרי המזכיר עצמו צריך נדוי ויהיה יהא חמור ממנו השומע ושותק אלא כדאמרן: **שכל מקום.** טעמא קא יהיב למאי דאמרינן ואם לא נדהו הוא עצמו יהא ננדוי אלא דאמרינן [3]עבשיו חמור דשם עניות מצויה דכתיב (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך ומדהזכרת השם למצוה מביאה ברכה ועושר הזכרה לשוא גורמת עניות אי נמי מדכתיב גבי עניות שקר (זכריה ה) וכלתו ואת עציו ואת אבניו ובתמורה (דף ג:) מדמי הזכרת שם לבטלה לשבועת שקר: **שנאמר כי מפו כל האנשים וגו'.** דלא מתו ממש כדאמרינן לקמן בפרק ר"א (דף סד:) דמהוי הוו דכל מקום שנאמר נגיס ונגביס אינם אלא דמן ואינרס ואינהו הוו במחלוקת של קרח אלא דמפני שהענו אמר כי מתו. דאע"ג דאמרינן התם דאמרבעה חסונין כמת עני וסומא ומצורע ומי שאין לו בנים הכא ודאי מעניות קאמר דאין לומר שנתמתו דהא כתיב בהו במחלוקתו של קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר [4]ולכאה לאמרמר נמי שהיו מצורעין דהא כתיב (דברים יא ו) בקרב כל ישראל ולכאה לאמרמר במתן תורה דהא אמרינן[5]) אמרו לומון במעמד העגל ולכאה לאמרמר דמשום שלא היה להם בנים אמר כי מתו דא"כ היכי א"ל מפני זה שוב מצרימה [שמות ד] וכי מפני שלא היה להם בנים לא היו נשמעין למלכות לבלעיהו אל פרעה אלא ודאי מפני שירדו מנכסיהם ולא היו דברייהם נשמעים: **או מיסה או עוני.** אלמא שוו להדדי. **והקשו בתוספות מאי איריא שומע הזכרת השם מפי חבירו לצריך לנדותו הא אמרינן בירושלמי** [מ"ק פ"ג ה"א] דכל שאינו עושה כשורה צריך לנדותו והכי נמי מוכח בדוכתי עוד דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף לט.) חזיוהו להאי גברא דהוה זרע ביני גופני אמרי מיתי מר ונשמתיה וכו' ובפרק ואלו מגלחין (מ"ק דף ח.) אמרינן דאמתיה דרבי חזיתיה להאי גברא דהוה מחי לבנו גדול ואמרה ליה ליהוי ההוא גברא בשמתא. ותירלו דאין הכי נמי אלא מיהו בהזכרת השם בלחוד הוא דאמר דאם לא נדהו הוא עצמו יהא כנדוי מפני שעושה חמור והכתיבנא: **ושמע מינה אין כן נדוי לאפרה ולא כלום.** הקשו בתוספות מדאמר בפרק ואלו מגלחין (שם דף עז.) הכי קאמר שמואל טוט אמר וטוט שרי וה"מ לממונא אבל לאפקרותא עד דאיילא עליה שמתא תלמיד יומין. ותירלו דשאני הכא שנדוי זה אינו אלא לאיים עליו שלא יזכיר עוד שם שמים לבטלה ולא דמי לאפקרותא מש"ה הכא אין כן נדוי לאפרה ולא כלום. אבל ראיתי לרב אלפסי ז"ל שדחה אותה שכא' ואלו מגלחין מפני זו דמש"כ בהלכותיו בפ' ואלו מגלחין. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (בפ"ק) [ל"ל בפ"ז הל' יג] מהלכות מ"מ: **מ"מ מנדה לעצמו ומפר לעצמו.** כתב הרשב"א ז"ל דדוקא היכא דלא הוי בר נדוי כי הא דאמר זוטרא דממנדת תפילות בעצמה משום יקרא דבר כי רב הוה משמת נפשיה אבל כשנדה עצמו על דבר שהיה מייב עליו נדוי לא כל הימנו להתיר עצמו. והקשו עליו אם כן היכי מקשי ליה הש"ס פשיטא מקמי דאמרינן כי הא דאמר זוטרא אדרבה אל"ל אמאי. לפיכך אמרו דבכל ענין שנדה את עצמו מיפר לעצמו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות ת"ת (הל' יא). ולאיתי למקצת מפרשים שכתבו דלא גרסינן פשיטא אלא ה"ג ומיפר לעצמו כי הא דאמר הרשב"א נכונין בטעמם: **וכי עייל לביתיה שרי לנפשיה.** כדי שלא יצטרכו בני ביתו להתרחק ממנו. ומהא משמע דמנודה אפילו בני ביתו נוהגין בו נדוי דלאי

בח א מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' [כג] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רז סעי' ג וע"ש: **בט** ב מיי' פ"ז מהל' ת"ת הל' יג טוש"ע י"ד סי' שלד סעי' כט וברב אלפס מ"ק פ"ג ד' קפז וכרא"ש שם סי' יז): **ל** ג ד מיי' שם פ"ז הל' יד ופי"ב מהל' שבועות ה"ט סמג לאוין רמח טוש"ע שם סעי' לו וסעי' מג (וברב אלפס שם וברא"ש שם סי' טו): **לא** ה מיי' פ"ז מהלכות ת"ת הל' יג (והל' שבועות שם) טוש"ע י"ד שם סעי' לח (ל): **לב** ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעי' לג:

מוסף רש"י

לישנא דנדוייא הוא. דאפנא דעניות הוא, מה שעולה אחור ליהנות ממנו אף כאן אחור ליהנות ממנו (אמ"ה בשמו). לישנא דמשמתנא הוא. שכי זמם דעלין לומר במקום שמתא מנודה אני לך, אבל נדיתא לא דעלין לומר מימר בתקום שמתא (עשם). הוא עצמו. דמשמתין ליה, לא שיהא ננדוי מאליו, ומיהו דקונה לאחיריו נכר. דנרסינן בפ"ק דקדושין (כח.) נני קונה מכירו עבד הוהו שאותו שמתין ליה, דמנינא דקונה לאחיריו עבד יהא נדוי (שם). נידהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו. שמאחר שכישוהו פניו צריך להתיר לו כפניו דו איתיסר דעתו של ב כיתרו לו כיתרוהו מה שנתנים (מאירי עמו). משומת נפשיה: רישא. כדי שישמתף לעבדו (מאירי וש"ו בשמו). צרי לנפשיה. מפני שלא יצרכו בני ביתו להתרחק ממנו (שם ושם).

פירוש הרא"ש

בשנודה. הוא דפליגי ר"ע. סבר כיון דלא פקיה כלשון שמתא לא שתיה אנדוי: נדהו בפניו. ר' מתניה נדוי ונדהו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו דמנו שנדהו בפניו ויש לכבוד בפניו ולכבוד מנודה קפיד רב ואם התירו אלא בפניו הוי מוסר: לא תיתרו לו בפניו דמתכיים עפי קמ"ל דאין כוסת ים מפרסים דאין מתירין לו אלא בפניו שמא לא יהא בתירו לו וגם אחרים שואלין לו אם התירו לו והוא אומר לו וכשרואין שמקרבין אותו מולגלין בגדי וא"ל אם התירו ל"ל ולהאי פירושא אם התירו לו שלא בפניו אינו מוסר (אבל) ננדהו שלא בפניו כשרואה שמקרבין אותו יאמר כלנו שנדוהו שלא בפניו כך התירו לו שלא בפניו: השומע הזכרת השם מפי חבירו צריך לנדותו. לאמרינן כרים תמורה (דף ג:) מוהרה למזרא שם שמים לבטלה שנאמר את ה' אלהיך תירא ואם לא נדהו אלא עצמו יהא כנדוי כל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה. דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך ומהזכרת שם לבטלה גורם ברכה דהיינו עושר ר"ל הזכרת שם לבטלה גורם עניות וכ"ש פי' דנפקא לן מדכתיב נני שבועת שקר (זכריה ה) ונפ' אל בית הנגב ונלן ואת עציו ואבניו והזכרת השם לבטלה דומה קצת לשבועת שקר: עניות בכתיבה דכתיב בי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. נני דתן ואבירם דע"כ לא מתו אלא כמלרים שהרי היו בתמרר ולכאה לאמר שהיו מומין ומצורעים

תורה אור השלם

ו. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט

גליון הש"ס

גמ' ש"מ תלת. לקמן ד' ח ע"ב. ברכות כו ע"ב. פסחים ה ע"ב. ק"ל אמאי לא אמר ש"מ ד' דהא ש"מ ג"כ אם לא נדהו הוא עצמו יהא נידוי: בהה"ן ד"ה ואם לא. לא שיהא בנידוי מאליו. עי' קדושין מח ע"ב תד"ה הקורא. ובנדה ד' יג ע"ב תד"ה המקשה: בהה"ן ד"ה שנאמר. וליבא למיסר נמי שהיו מצורעים. עי' בספר שילת אלוס לרבנאן מהר"י בלגין אות לב:

פי' הרא"ש (המשך)

דמתיר וברך בכל מעשה ידיך ומהזכרת מלוה מעבירת מכלל דהזכרת עבירה מהלכלה: ענייות בסותרה דכתיב כי מתו כל האנשים. והאי קרא כדאמן ואמרים כתיב ולקמן בפ' ר"א מוכח דע"כ הא מתו ר"ל שיהו מנכסיהם ולפי שהזכרת השם דבר שגורם עניות ומיתה החמירו בה יותר מבשאר עוברי עבירה ואמרו שאם לא נדהו השומע יהא ננדוי: **והגיא** רשב"ג אבר כל מקום שנתנו חכמים עניותם או מיתה **או עוני.** ומייתי עוד לחיים שעוני אקול כמיתה דאמרינן בכמה דוכתי [ברכות נח. שבת לב. כ"ב עה. פנהדרין ק.] כתן עיניו בו ועשה בו כל שלמות עוני בפרק כמה מדליקין (שבת לג:) ר"ש ור' אלעזר בנו כשיעלה מן המערה כל מקום שנתנו עיניהם בו היה נשרף: ש"מ אין בין נדוי לאפקרותא כלום. ואפילו לאפקרותא ולאפוקי מש"ל במ"ק (דף נח.) וה"מ לממונא אבל לאפקרותא עד דמיילא עליה שמתא דרבנן תלתין יומין: **ושיר.** לאו דוקא דחמש כמי לשון המרה: **מהו דתימא אין החבורש מתיר עצמו מבית האסורין.** כי היכי דמלינו בני המרה נדרים דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו: **משמת נפשיה והדר משמת עצרא מרבנן.** דמשום כבוד תורה היה קשה בעיניו לנדותו וכדאמרינן בפ' מקום שהנו (פסחים נב.) כמעברא ממנו אגיגיתא דלוכרא מרבנן ולא ממנו לשמתא והוא היה המנדה ויהיה קשה בעיניו ומנדה ת"ש תחלה ת"ל כדי שלא יתעבל ויבטל מלהתיר: **שרי לנפשיה.** שלא יכבלו אנשי ביתו בדברים אלו ויבא זכאי ויתיר אזלי:

תוספות

כב שאי שליגי במנודה אני לך דר"ע סבר לישנא דנדוייא הוא. שיהא נע ונד ומרוקפ מהנאתו דאין לספקו בלשון נידוי ולענין הנחקת ד' אמות אף על גב דלשון המתנה קורא מנודה שנדוהו כדאמרי' מ"ק (דף טו:) מנודה אינו אלא שוין לו מכל מקום כשאדם רוצה להרחיק עצמו ד' אמות אינו רגיל להזכיר נידוי על עצמו כשביל כך לכן על כרחך לשנא הנדוייא הוא כדפי' ושפיר הוי ידים מוכיחות כלא שאני אוכל לך: **נדהו בפניו אין מתירין לו לא בפניו.** יש לפרש דשפיר מוקמי גם שלא בפניו אלא לבטלו אל מנודה דכמו שביטלו לפניו לפניו ר"ש שנדהו כדין אי נמי כגי לימר דיכון שנדוהו בפניו אלא הנידוי כל כך שלא יועיל ההיתר אלא בפניו כגון ולהוהו ולכותבה מגריגין (דף לב:) כל מילתא דמתעבדא בפני ר' ברכה כי ר' (למשלמא): **אם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנידוי.** כלומר מכמי הדור מיהיון לנדותו: **שב"מ שהזכרת השם מצויה עניות מצויה.** פי' הרב אלגזר ז"ל מדכתיב (שמות כ) בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך מדהזכרת שם דמלות גורם ברכה דהיינו ר"ל הזכרת שם לבטלה גורם עניות וכ"ש פי' דנפקא לן מדכתיב נני שבועת שקר (זכריה ה) ונפ' אל בית הנגב ונלן ואת עציו ואבניו והזכרת השם לבטלה דומה קצת לשבועת שקר: עניות בכתיבה דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. נני דתן ואבירם דע"כ לא מתו אלא כמלרים שהרי היו בתמרר ולכאה לאמר שהיו מומין ומצורעים

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com